CONSTITUȚIONALIZAREA PRINCIPIULUI LOIALITĂȚII CONSTITUȚIONALE

CONSTITUTIONALISATION OF THE PRINCIPLE OF CONSTITUTIONAL LOYALTY

CZU: 342.51:352/354.07 DOI: 10.5281/zenodo.6626761

Mihaela SĂFTOIU,
Doctorandă, USM
Teodor CÂRNAȚ,
Prof. univ., dr. hab., USM

Summary

The principle of constitutional loyalty is of interest both nationally and internationally, since loyalty to the values, rules and principles set out in the Constitution must be, both in theory and in practice, a very solid connectivity element in the relations between the various public authorities.

In Romania, the principle of constitutional loyalty is not expressly mentioned in the Constitution. The Constitutional Court of Romania has deductively interpreted the obligation of constitutional loyalty from a principle expressly provided for in the Fundamental Law – the separation and balance of powers in the state.

Nor does the Constitution of the Republic of Moldova contain express provisions of this principle. Its treatment brings into question the existence of the "constitutionality bloc" in the Republic of Moldova.

Keywords: *Constitution, constitutional loyalty, separation of powers, block of constitutionality.*

Introducere în problematică

Scopul temei de cercetare este acela de aduce în prim-plan necesitatea unei mai bune funcționări a autorităților publice în statul de drept prin respectarea loială a spiritului și literei Legii fundamentale, iar printre obiectivele acestuia se numără: necesitatea prevederii exprese în Constituția Republicii Moldova a principiului loialității constituționale, delimitarea principiului enunțat față de noțiuni conexe, tratarea conceptelor de "comportament loial" și "cooperare loială" care în literatura juridică și în jurisprudența Curții Constituționale sunt prezentate, uneori, ca sinonime cu principiul în cauză, analiza principalelor atribuții ale organelor statului în cadrul cărora principiul loialității constituționale are incidență, colaborarea dintre autoritățile publice precum și sfera de competență a acestora care de-a lungul timpului a născut controverse și a determinat atitudini si acțiuni neloiale față de Constituție.

Tema are valoare teoretică și aplicativă, prezentând un interes doctrinar pentru organele care reprezintă puterea legislativă, executivă și judecătorească, întrucât problematica loialității constituționale este strâns legată de separația puterilor în stat.

Conţinut

Loialitatea constituţională reprezintă „*o valoare-principiu intrinsecă tuturor constituţiilor, fără de care nicio lege fundamentală, oricât de democratică ar fi ea, nu poate funcţiona adecvat*”[apud 1].

Întrucât principiul în discuţie nu este prevăzut expres în Constituţia Republicii Moldova, fapt ce a condus la diverse interpretări, divergenţe între instituţiile statului dar şi acţiuni/inacţiuni care pot fi calificate ca neloiale faţă de Constituţie, abordarea constituţionalizării principiului loialităţii constituţionale aduce în prim-plan un subiect de actualitate.

Principiul loialităţii constituţionale apare expressis verbis în Constituţiile Franţei (1852), Italiei (1947), Pakistan (1973), Rhode Island (1986), Kenya (2010) [apud 2, p. 109].

Curtea Constituţională Federală a Germaniei a consacrat principiul constituţional al loialităţii federale – Bundestreue cu privire la cooperarea şi respectul dintre organele de stat – Organtreue în urma soluţionării unor plângeri individuale [2, p. 111].

În art. 4 alin 3 al Tratatului privind Uniunea Europeană este menţionat expres principiul cooperării loiale ce are la bază respectul şi ajutorarea reciprocă dintre Uniune şi statele membre în realizarea misiunilor ce derivă din tratate.

În România principiul loialităţii constituţionale nu se regăseşte menţionat expres în Constituţie. Art. 2 alin. 2 din Legea 47/1992 rep. privind organizarea şi funcţionarea Curţii Constituţionale prevede că “*sunt neconstituţionale prevederile actelor normative (...) care încalcă dispoziţiile sau principiile Constituţiei”[3], “înţelegând că principiile pot să rezulte din spiritul textului fără a fi prevăzute expres*”[4. p. 93]. Curtea Constituţională a interpretat deductiv obligaţia loialităţii constituţionale dintr-un principiu prevăzut expres în Legea fundamentală – separaţia şi echilibrul puterilor în stat[5]. Invocarea principiului s-a realizat în 1. raporturile Parlamentului cu Guvernul, respectiv în angajarea răspunderii Guvernului în ceea ce priveşte proiectele de lege[5], în modul de funcţionare a Parlamentului şi Guvernului[5], 2. raporturile Parlamentului cu instanţele judecătoreşti[5], 3. Raporturile Preşedintelui României cu Primul-ministru[5].

Constituţia Republicii Moldova nu cuprinde prevederi exprese ale principiului enunţat. Acesta îşi găseşte însă consacrarea atât în doctrină cât şi în practica judiciară. Curtea Constituţională a Republicii Moldova reţine că “*preambulul Constituţiei şi articolul 1 alin. 3 din Constituţie enunţă elementele definitorii ale statului (...) o importanţă deosebită o are separaţia şi colaborarea dintre puterile statului, care ar trebui să se manifeste în spiritul normelor de loialitate constituţională, comportamentul loial fiind o prelungire a principiului separaţiei şi echilibrului puterilor în stat*”[1].

Prof. univ. dr. hab în drept Teodor Cârnaţ precizează în lucrarea *Drept constituţional şi instituţii politice – Partea I* că “*loialitatea constituţională reprezintă ataşamentul faţă de valorile constituţionale*” precum şi luarea în considera-

re nu numai a literei legii dar şi a spiritului acesteia, drepturi şi obligaţii exercitate cu bună-credinţă, respectarea frontierelor de competenţă trasate de Legea fundamentală, conlucrarea în cadrul îndeplinirii competenţelor specifice reciproce pentru autorităţile publice [2, p. 109].

Prof. univ. dr. hab. în drept Alexandru Arseni în *Drept constituţional şi instituţii politice, Tratat, vol. I* face referiri la "*blocul de constituţionalitate*"[6, p. 112], respectiv la ierarhia actelor juridice stabilită de Curtea Constituţională în sistemul juridic normativ moldovenesc, în cadrul căreia pe primul loc nu se află Constituţia ţării ci Declaraţia de Independenţă. Locul second îi revine Constituţiei Republicii Moldova, urmată de Legile organice, Legile ordinare, Hotărârile Parlamentului, Ordonanţele Guvernului, Hotărârile Guvernului, Decretele Preşedintelui. Această ierarhie atipică ridică serioase dubii în ceea ce priveşte loialitatea faţă de Constituţie şi respectarea valorilor supreme în statul de drept.

Doctrina juridică[1], atunci când tratează subiectul loialităţii constituţionale face referiri exprese la *cooperarea loială*, cerând obligatoriu, ca premisă, două sau mai multe părţi între care există o relaţie de colaborare, nu de separare.

Alături de cooperarea loială, o altă sintagmă e folosită atunci când se face referire la principiul loialităţii constituţionale -*comportamentul loial*. Consider că această din urmă exprimare zugrăveşte foarte bine valoarea morală promovată de principiul loialităţii constituţionale, anume *loialitatea*, care în, practică, se transpune în anumite atitudini, acţiuni şi inacţiuni faţă de valorile fundamentale conţinute în Constituţie. Printr-un anumit comportament, autorităţile publice se poziţionează faţă de Legea supremă în stat, iar acest comportament nu este neutru, ci are o conotaţie pozitivă –este loial sau negativă – este neloial.

Concluzii

În prezent, prin actuala ierarhizare a actelor juridice din sistemul normativ naţional, Curtea Constituţională a creat simultan echilibru şi dezechilibru, realităţi anatagonice care au o justificare însă.

Astfel, din această ierarhie se poate deduce că dezechilibrul creat prin aflarea Constituţiei Republicii Moldova pe locul secund, după Declaraţia de Independenţă, este de o importanţă mai mică faţă echilibrul care s-a urmărit prin această împărţire.

Lipsa de loialitate constituţională sau quasiloialitatea, deşi în aparenţă justificabilă, poate crea dezechilibre, insecuritate şi chiar discriminare, precum şi derapaje normative pe fondul lipsei de ataşament efectiv faţă de valorile, principiile, regulile constituţionale.

Deşi din punct de vedere juridic, politic, social, economic s-ar înregistra anumite consecinţe nedorite sau care ar putea să creeze un anumit dezechilibru local/naţional, consider că, în viitor, în urma unui proces amplu şi elaborat de pregătire şi restructurare a autorităţilor publice (de exemplu, în ceea ce priveşte şcolile cu predare în alte limbi etc.), de etapizare a modificărilor, precum şi de influenţare

europeană s-ar putea lua în calcul modificarea Constituţiei şi implicit schimbarea ierarhiei actelor juridice ce fac parte din sistemul juridic normativ moldovenesc, în sensul asigurării întâietăţii Constituţiei.

Referinţe bibliografice:

1. Curtea Constituţională a Republicii Moldova. [citat 09.12.2021]. Disponibil: www.constcourt.md
2. Cârnaţ T. *Drept constituţional şi instituţii politice – Partea I*, Chişinău: Tipografia Print-Caro, 2020, ISBN 978-9975-56-712-1.
3. Portal legislativ. [citat 09.12.2021]. Disponibil: http://legislatie.just.ro
4. Dănişor D. C. *Constituţia României comentată, Titlul I – Principii generale*, Bucureşti: Editura Universul Juridic, 2009, ISBN 978-973-127-128-6.
5. Tribuna Juridica. [citat 09.12.2021]. Disponibil: www.tribunajuridica.eu
6. Arseni Al., *Drept constituţional şi instituţii politice*, Tratat, vol. I. Chişinău: CEP USM, 2021, ISBN 978-9975-149-39-6.